

The U.S. Approach to Energy Geopolitics in the Caucasus and Its Impact on the Political Economy of Iran and Russia (2000–2024)

Mahdi. Zaheri Kashani¹, Arsalan. Ghorbani Sheikhneshin^{2*}, Garineh. Keshishian Sirki³

¹ PhD Student, Department of International Relations, Kish International Branch, Islamic Azad University, Kish, Iran

² Full Professor, Department of International Relations, Kish International Branch, Islamic Azad University, Kish, Iran

³ Associate Professor, Department of Political Science and International Relations, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

* Corresponding author email address: Arsalangh@yahoo.com

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Zaheri Kashani, M., Ghorbani Sheikhneshin, A., & Keshishian Sirki, G. (IN PRESS). The U.S. Approach to Energy Geopolitics in the Caucasus and Its Impact on the Political Economy of Iran and Russia (2000–2024). *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*.

© 2024 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

The tremors experienced in international relations since 1989 have significantly altered the geopolitical landscape of various regions across the world. Following the dissolution of the Soviet Union, Western countries, aiming to diversify their energy suppliers, signed multiple agreements concerning the utilization of hydrocarbon resources in the Caspian region. The United States actively sought to extend its influence over these areas by aligning disparate systems within its strategic orbit. Thus, although the Caucasus occupies a relatively small geographic area on the world map, the interest in this region far exceeds its physical size, indicating why certain countries strive to redefine their national interests and policy priorities. This region, due to its geopolitical and strategic importance, has consistently experienced fluctuations in relevance relative to the foreign policy agendas of global powers. While the Caucasus was previously on the periphery of international power rivalries, it has now become significantly more important both to neighboring states and to influential extra-regional actors. The crisis in the region has intensified following Russia's war against Ukraine, with the area increasingly influenced by the dynamics of NATO and U.S. relations with Russia. Consequently, a new "Great Game" has emerged in this region, shaped by the legacy frameworks of traditional power rivalries. The main lines of U.S. policy toward the region were formulated in the early 1990s. Following the discovery of substantial oil reserves and the success of agreements between Western oil companies and regional governments, U.S. energy policy shifted toward greater engagement. The Clinton administration designated the exploration and export of Caspian oil as a foreign policy priority, developing strategies to assist and accelerate the rapid development and export of oil to the United States and other Western markets. Over the past two decades, substantial shifts have occurred in U.S. energy policy. Over time, these policies increasingly leaned toward disengagement from energy projects. These significant changes are also evident in the context of U.S. energy policy regarding the Caucasus.

Keywords: energy geopolitics; Caucasus; political economy; Iran; Russia.

EXTENDED ABSTRACT

The geopolitical transformation following the Cold War profoundly redefined the global power structure and created fertile ground for the emergence of energy-centric diplomacy, particularly in previously peripheral regions such as the Caucasus. Situated between energy-rich Central Asia and energy-consuming Europe, the Caucasus rapidly became a focal point for strategic competition, especially among the United States, Russia, and Iran. The dissolution of the Soviet Union presented the West with an opportunity to reduce dependency on Persian Gulf energy and to sideline Russian dominance in energy transit routes. American foreign policy, particularly from 2000 to 2024, viewed the Caucasus not merely as a geographical bridge but as a pivotal node in the struggle for influence over global energy flows. As the U.S. supported infrastructure projects such as the Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline and the Southern Gas Corridor, the region increasingly came under Western strategic and commercial purview. These endeavors, rooted in geopolitical calculus rather than market logic alone, significantly impacted the political economies of both Iran and Russia, two regional powers whose energy strategies were compromised by America's assertive presence. This abstract, grounded in empirical interviews and qualitative thematic analysis, elucidates how U.S. policy objectives—ranging from market diversification and supply security to geostrategic containment—altered regional dynamics and prompted recalibrations in Tehran and Moscow. The interplay between geopolitical rivalry and energy policy thus underscores the broader American ambition to shape not only energy logistics but also regional political alignments, diminishing the strategic latitude of its Eurasian adversaries (Cutler, 2003; Japaridze & Roubanis, 2013; Karpenko & Tkach, 2020).

The study employed a qualitative design based on thematic analysis, drawing on 13 semi-structured interviews with diplomats, policymakers, and subject-matter experts. The interviews were transcribed, coded, and thematically analyzed through a structured multi-stage approach. Open and axial coding was conducted to identify recurring patterns, which were subsequently clustered into higher-order themes representing dimensions of the U.S. energy strategy in the Caucasus. Attention was paid to intersubjective perceptions of American foreign policy objectives, regional energy infrastructure development, and the interplay between security and economic interests. Data triangulation and repeated review of transcripts ensured reliability and thematic saturation. Codes were organized into major components including energy security, long-term strategy, political security, economic engagement, diversification in energy exchange, and democracy promotion. These themes formed the analytical basis for evaluating the strategic outcomes of U.S. policies and their reverberations in Iran and Russia.

The analysis revealed five dominant strategic motivations underlying U.S. engagement in the Caucasus: (1) ensuring energy security through bypassing traditional transit countries like Russia and Iran, (2) fostering long-term geopolitical alignment by embedding regional states in Western energy and security architectures, (3) constraining the geopolitical reach of Iran and Russia by curbing their energy market leverage, (4) diversifying energy supply routes and partners for both the U.S. and its European allies, and (5) promoting Western-oriented political reforms and economic liberalization. These objectives were operationalized through support for high-profile projects like the BTC pipeline and the Southern Gas Corridor, as well as bilateral engagements with Azerbaijan and Georgia. The interviews emphasized the strategic rather than economic rationale behind American support for these ventures. Experts consistently highlighted that the U.S. viewed the Caucasus as a critical buffer zone where energy security, democracy

promotion, and great power competition intersect. The study also found that the American presence contributed to increased regional instability by provoking countermeasures from Moscow and Tehran, including energy-based retaliatory policies, military posturing, and expanded soft-power campaigns.

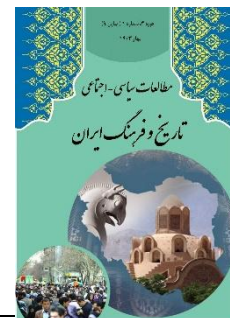
The findings of this study underscore that the U.S. approach to energy geopolitics in the Caucasus from 2000 to 2024 was deeply rooted in strategic considerations aimed at altering the regional balance of power. By leveraging energy infrastructure projects as geopolitical tools, the U.S. sought to weaken the economic and strategic coherence of Russia and Iran in a region critical to both states. In the case of Russia, the establishment of alternative energy corridors diluted Moscow's transit monopoly and weakened its bargaining position with European consumers. For Iran, American engagement in the Caucasus constrained its role as an alternative supplier and isolated it from strategic infrastructure development, further diminishing its geopolitical footprint. These shifts realigned regional energy dynamics and redefined bilateral and multilateral interactions. U.S. energy diplomacy in the Caucasus was not merely about securing barrels and pipelines; it was about codifying new spheres of influence and engineering long-term strategic dependencies. The American emphasis on political reform and democratic governance in partner states also served to consolidate Western-friendly regimes, thereby anchoring these countries within the orbit of the Euro-Atlantic security complex. However, these gains were not without backlash. The antagonistic responses from Russia and Iran, including intensified military presence, cyber operations, and regional alliances, highlight the dual-edged nature of energy-driven geopolitics. The study thus positions the Caucasus as a microcosm of broader geopolitical rivalries, where energy infrastructure is both the terrain and the tool of strategic contestation.

The impact of U.S. engagement in the Caucasus on the political economy of Iran and Russia has been profound, manifesting in both structural and tactical recalibrations. From an Iranian perspective, American support for bypass routes like the BTC pipeline undermined Iran's ambition to serve as a key transit hub between East and West. This strategic exclusion, coupled with sanctions and regional isolation, curtailed Tehran's ability to monetize its energy assets effectively. In response, Iran pivoted toward alternative partnerships, deepened its alignment with Russia and China, and invested in indigenous energy projects that aimed to bypass Western-controlled routes. For Russia, American encroachment into what Moscow considers its historical sphere of influence was perceived as a direct threat to its Eurasian strategy. The result was a series of counter-moves, including the militarization of foreign policy, intensified energy diplomacy with Europe and China, and assertive intervention in regional conflicts like Georgia and Ukraine. These responses reflect the extent to which energy geopolitics has become a proxy for great power rivalry, with the Caucasus serving as a strategic fault line. The study illustrates that while American energy strategy in the region succeeded in reconfiguring transit dynamics and diminishing adversarial leverage, it also escalated regional instability and entrenched geopolitical divisions.

In sum, the U.S. approach to energy geopolitics in the Caucasus between 2000 and 2024 exemplifies how infrastructure, ideology, and influence converge in contemporary international relations. The strategic calculus behind America's engagement reveals a long-term vision wherein control over energy flows translates into broader geopolitical advantage. This vision reshaped not only the internal dynamics of the Caucasus but also the external postures of Iran and Russia. While the U.S. succeeded in embedding new patterns of cooperation and alignment, it also contributed to the polarization of regional politics. Energy routes became more than supply lines; they became instruments of strategic realignment,

contestation, and control. Thus, the political economies of both Iran and Russia were not only disrupted but transformed, as they adapted to a geopolitical landscape increasingly structured by Western-led energy architectures. The findings reaffirm that energy geopolitics is not a discrete policy domain but a foundational layer of global strategic competition, where pipelines and policies are two sides of the same geopolitical coin.

PROOF VERSION

رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز و تأثیر آن بر اقتصاد سیاسی ایران و روسیه (۲۰۲۴-۲۰۰۰)

مهدی ظاهری کاشانی^۱، ارسلان قربانی شیخ نشین^۲، گارینه کشیشیان سیرکی^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه روابط بین الملل، واحد بین الملل کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، کیش، ایران

۲. استاد تمام، گروه روابط بین الملل، واحد بین الملل کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، کیش، ایران

۳. دانشیار، گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: Arsalangh@yahoo.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله

پژوهشی/اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

ظاهری کاشانی، مهدی، قربانی شیخ نشین، ارسلان، و کشیشیان سیرکی، گارینه. (در دست چاپ). رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز و تأثیر آن بر اقتصاد سیاسی ایران و روسیه (۲۰۲۴-۲۰۰۰). *مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ و فرهنگ ایران*.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

لرزش‌های تجربه شده در روابط بین الملل از سال ۱۹۸۹ به طور قابل توجهی جغرافیای سیاسی مناطق مختلف جهان را تغییر داده است. پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، کشورهای غربی با هدف تنوع بخشیدن به تامین کنندگان انرژی خود، قراردادهای متعددی را در خصوص استفاده از منابع هیدروکربنی در حوزه خزر امضا کردند ایالات متحده، به سادگی تلاش کرد تا با پیوند دادن سیستم‌های مختلف همسویی خود، این مناطق را تحت پوشش قرار دهد. بنابراین، اگرچه قفقاز منطقه تقریباً کوچکی را در نقشه جهان اشغال می‌کند، اما علاقه به این منطقه بسیار بزرگتر از اندازه جغرافیایی آن است که نشان می‌دهد چرا برخی کشورها به دنبال تعریف منافع ملی و اولویت‌های سیاست خود هستند. این منطقه از نظر اهمیت ژئوپلیتیکی و استراتژیک همواره در رقابت با سایر برنامه‌های سیاست خارجی قدرت‌های جهانی دارای نوسان بوده است. در حالی که قفقاز قبلاً در حاشیه رقابت بین قدرت‌های بین المللی قرار داشت، اما اکنون هم برای همسایگان و هم برای بازیگران غیرمنطقه‌ای با نفوذ بسیار مهم‌تر شده است. بحران در این منطقه با شروع جنگ روسیه علیه اوکراین شدیدتر شده و این منطقه تحت تأثیر روابط ناتو و آمریکا با روسیه قرار گرفته است. در نتیجه، یک بازی بزرگ جدید در این منطقه با چارچوب‌های بازی‌های قدرت‌های قدیمی شکل گرفته است. خطوط اصلی سیاست ایالات متحده در قبال این منطقه در اوایل دهه ۱۹۹۰ ایجاد شد. به دنبال کشف ذخایر قابل توجه نفت در اوایل دهه ۱۹۹۰ و توافقات موفق بین شرکت‌های نفتی غرب و دولت‌های این منطقه، سیاست انرژی ایالات متحده به سمت افزایش تعامل حرکت کرد. دولت کلینتون اکتشاف و صادرات نفت خزر را به عنوان یک اولویت سیاست خارجی تعیین کرد و سیاست‌هایی را برای کمک و تسريع در توسعه سریع‌ترین و ارسال نفت به ایالات متحده و دیگر بازارهای غربی طراحی کرد. طی دو دهه اخیر تغییرات قابل توجهی در سیاست انرژی ایالات متحده رخ داده است. با گذشت زمان، این سیاست‌ها به سمت جدایی از پروژه‌های انرژی گرایش پیدا کرد. این تغییرات قابل توجه در سیاست انرژی ایالات متحده در قبال منطقه قفقاز نیز قابل مشاهده است.

کلیدواژگان: ژئوپلیتیک انرژی، قفقاز، اقتصاد سیاسی، ایران و روسیه.

مقدمه

لرزش‌های تجربه شده در روابط بین الملل از سال ۱۹۸۹ به طور قابل توجهی جغرافیای سیاسی مناطق مختلف جهان را تغییر داده است و در عین حال سیستم بین المللی را که در طول سالیان متمادی ساخته شده بود و قطعیت‌هایی که بسیاری از مردم معتقد بودند غیرقابل تعرض هستند را از بین برده است. به همین ترتیب، ظهور ناگهانی کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز، هم جمعیت محلی و هم جهان را به طور کلی متأثر ساخته است.

این منطقه از نظر اهمیت ژئوپلیتیکی و استراتژیک همواره در رقابت با سایر برنامه‌های سیاست خارجی قدرت‌های جهانی دارای نوسان بوده است. در حالی که قفقاز قبلاً در حاشیه رقابت بین قدرت‌های بین المللی قرار داشت، اما اکنون هم برای همسایگان و هم برای بازیگران غیرمنطقه‌ای با نفوذ بسیار مهم‌تر شده است (Saleh et al., 2021). بحران در این منطقه با شروع جنگ روسیه علیه اوکراین شدیدتر شده و این منطقه تحت تأثیر روابط ناتو و آمریکا با روسیه قرار گرفته است. در نتیجه، یک بازی بزرگ جدید در این منطقه با چارچوب‌های بازی‌های قدرت‌های قدیمی شکل گرفته است.

در آغاز هزاره، منطقه قفقاز متشکل از کشورهایی مانند آذربایجان، گرجستان و ارمنستان، به دلیل موقعیت جغرافیایی خود برجستگی پیدا کرده است. این کشور که بین مناطق غنی از انرژی مانند دریای خزر و بازارهای جهانی انرژی قرار دارد، به یک چهارراه حیاتی برای ترانزیت انرژی تبدیل شده است. این موقعیت جغرافیایی آن را به یک مرکز بالقوه برای انتقال منابع انرژی به بازارهای بین المللی تبدیل کرده است (Jafari Far & Khani, 2021).

رویکرد آمریکا در چشم انداز انرژی این منطقه بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۴ می‌تواند به عنوان یک بازیگر قدرتمند جهانی؛ نقشی محوری در شکل دادن به پویایی‌های انرژی این منطقه با تأکید بر اقتصاد و سیاست جمهوری اسلامی ایران و روسیه داشته باشد. چراکه این دوره شاهد تعامل پیچیده‌ای از استراتژی‌های ژئوپلیتیکی، سیاست‌های انرژی و منافع منطقه‌ای است که به طور قابل توجهی بر ثبات منطقه و بازارهای انرژی جهانی تأثیر گذاشته است.

قفقاز به دلیل موقعیت استراتژیک خود بین مناطق عمده تولیدکننده انرژی مانند دریای خزر و بازارهای جهانی انرژی، مورد توجه جهانی است (Bednar & Reames, 2020). کشورهای جهان به منابع انرژی منطقه و پتانسیل مسیرهای ترانزیتی آن برای عرضه انرژی به بازارهای بین المللی علاقه مند. رویکرد آمریکا در قفقاز تأثیر مستقیمی بر روابط و تعاملات ایران و روسیه داشته است. هدف آمریکا با ترویج پروژه‌ها و استراتژی‌های انرژی، تأثیرگذاری بر موازنه قوا و محدود کردن سلطه این کشورها در امور انرژی منطقه است. این امر به نوبه خود بر نحوه واکنش ایران و روسیه به ابتکارات آمریکا و شکل دادن استراتژی‌های خود تأثیر گذاشته است.

امنیت انرژی، تضمین تامین پایدار و متنوع منابع انرژی، محرک مهمی برای ایالات متحده بود. هدف از تنوع بخشیدن به منابع انرژی کاهش آسیب پذیری در برابر اختلالات عرضه، تنش‌های ژئوپلیتیکی یا نوسانات بازار است که می‌تواند ناشی از اتکای بیش از حد به یک منطقه یا تامین کننده باشد. فراتر از ملاحظات انرژی، ایالات متحده تعامل در قفقاز را وسیله‌ای برای گسترش نفوذ ژئوپلیتیک خود می‌داند. هدف ایالات متحده با مشارکت فعال در توسعه زیرساخت‌های انرژی و تقویت روابط با کشورهای منطقه، شکل دادن به اتحادهای سیاسی و اعمال نفوذ در یک منطقه مهم استراتژیک است. ایالات متحده اهمیت ایجاد مسیرهای ترانزیت انرژی جایگزین را برای کاهش وابستگی به مسیرهای موجود تحت کنترل یا تحت سلطه روسیه و ایران تشخیص داده است.

هدف این استراتژی باز کردن کانال‌های متعدد برای نفت و گاز خزر و آسیای مرکزی برای دستیابی به بازارهای جهانی است. خط لوله BTC پروژه مهمی بود که توسط ایالات متحده حمایت می‌شد. انتقال نفت خام از منطقه دریای خزر (آذربایجان) از طریق گرجستان به بندر جیهان ترکیه در دریای مدیترانه را تسهیل کرد. این خط لوله با دور زدن روسیه و ایران، مسیر مستقیمی را برای صادرات نفت فراهم کرد و در نتیجه وابستگی به مسیرهای موجود تحت کنترل این کشورها را کاهش داد (Montazemi & Soleimani, 2011).

یکی دیگر از ابتکارات مهم در این حوزه، کریدور گاز جنوبی است که برای انتقال گاز طبیعی از منطقه دریای خزر (عمدتاً آذربایجان) به کشورهای اروپایی طراحی شده است. این کریدور شامل چندین خط لوله به هم پیوسته، از جمله خط لوله ترانس آناتولی (TANAP) و خط لوله ترانس آدریاتیک (TAP) است (Montazemi & Soleimani, 2011).

این پروژه مشابه خط لوله BTC، با هدف تنوع بخشیدن به مسیرهای گاز و کاهش وابستگی به گاز روسیه و ایران به اروپا صورت گرفته است. این ابتکارات، اقدامات استراتژیک ایالات متحده برای کاهش نفوذ و کنترل روسیه و ایران بر جریان انرژی منطقه است. واشنگتن با ایجاد مسیرهای جایگزین، به دنبال این بوده است که به کشورهای منطقه خزر و آسیای مرکزی گزینه‌هایی برای صادرات منابع انرژی خود بدون وابستگی بیش از حد به زیرساخت‌های تحت کنترل روسیه یا ایران ارائه دهد. در اصل، رویکرد آمریکا تقویت تنوع انرژی و کاهش تسلط روسیه و ایران در حمل و نقل انرژی منطقه قفقاز است. چراکه این امر از صادرات منابع انرژی و بازارهای دریافت کننده این دو کشور ممانعت می‌نماید.

هدف کلیدی دیگر آمریکا، کاهش نفوذ قابل توجه روسیه در چشم انداز انرژی منطقه قفقاز است. روسیه از لحاظ تاریخی کنترل قابل توجهی بر مسیرهای ترانزیت انرژی دارد و هدف استراتژی ایالات متحده ایجاد مسیرهای جایگزین می‌باشد که انحصار مسکو را کاهش می‌دهد. این تلاش بخشی از یک مانور ژئوپلیتیک بزرگتر برای محدود کردن حوزه نفوذ روسیه است. ایران، با داشتن منابع انرژی قابل توجهی، به دنبال استفاده از موقعیت خود در منطقه برای قدرت ژئوپلیتیک گسترده‌تر است. هدف استراتژی ایالات متحده محدود کردن توانایی ایران برای اعمال نفوذ بیش از حد از طریق منابع انرژی، کاهش بالقوه نفوذ منطقه‌ای تهران و کاهش اهرم ژئوپلیتیکی آن است (Taheri & Farhmand, 2015).

در این پژوهش سعی بر آن است تا از طریق رقابت و مشکلاتی که بین ایالات متحده آمریکا و روسیه از طریق احداث خط لوله نفت به وجود آمده، همکاری‌های کشورهای منطقه قفقاز و رویکرد آمریکا نسبت به ژئوپلیتیک انرژی این منطقه در بازه زمانی سال‌های ۲۰۰۰ تاکنون مورد بررسی قرار گیرد. چراکه اتخاذ چنین رویکردی از سوی آمریکا به عنوان یک بازیگر فرامنطقه‌ای، می‌تواند بر اقتصاد و سیاست قدرت‌های این منطقه تاثیر بسزایی بر جای گذارد.

از این طریق، مسیرهایی را یافت که بتوان زمینه دسترسی به بازارهای جهانی و تنظیم استراتژی‌های ملی را فراهم نمود. از این رو، مسئله پژوهش این است که رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز چه روندی را طی کرده است، و رویکرد آمریکا چه تأثیری بر اقتصاد سیاسی جمهوری اسلامی ایران و روسیه (۲۰۲۴-۲۰۰۰) در این منطقه بر جای گذاشته است؟

ادبیات پژوهش

در ارتباط با پژوهش حاضر نوشته‌های متعددی به رشته تحریر درآمده که در اینجا چند مورد از آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت. در این قسمت منابع مرتبط بحث شده است:

کاتلر در سال ۲۰۰۳ مطالعه‌ای با عنوان امنیت انرژی و ژئوپلیتیک نفت در منطقه دریای خزر منتشر نمود که چکیده آن بدین شرح بود: این مقاله به مفهوم امنیت انرژی و اهمیت آن در منطقه دریای خزر می‌پردازد. ممکن است بررسی کند که چگونه منابع انرژی، به ویژه

نفت و گاز طبیعی، به کانونی برای بازیگران مختلف منطقه‌ای و جهانی تبدیل شده‌اند. پویایی ژئوپلیتیک: این مقاله به تحلیل پویایی‌های ژئوپلیتیکی در منطقه خزر با توجه به منافع و اقدامات کشورهایمانند ایالات متحده، روسیه، ایران و چین می‌پردازد. و نتیجه می‌گیرد بیشترین رقابت برای نفوذ و کنترل در منطقه را آمریکا از طریق آذربایجان با روسیه اجرا می‌کند. سیاست خط لوله: پروژه‌های خط لوله، مانند خط لوله نفت باکو-تفلیس-جیهان (BTC) و خط لوله گاز باکو-تفلیس-ارزروم (BTE) در زمینه چگونگی تأثیر این پیشرفت‌های زیرساختی مورد بحث قرار گرفته و نشان از انتقال انرژی و تأثیر آن بر تعادل قدرت منطقه‌ای با جلوگیری کردن جهان از وابسته بودن به انرژی روسیه توسط آمریکا می‌دهد. تأثیر بر ایران و روسیه: مقاله به این نکته اشاره کند که چگونه دخالت ایالات متحده در سیاست انرژی قفقاز بر منافع کشورهای همسایه به ویژه ایران و روسیه تأثیر می‌گذارد. بررسی می‌کند که چگونه این تحولات موقعیت آن‌ها را در منطقه به چالش می‌کشد یا بر آن تأثیر می‌گذارد (Cutler, 2003).

جاپاریدزه و روبانیس (۲۰۱۳)، در پژوهش خود مطالعه‌ای با عنوان خطوط لوله نفت و درگیری‌های منطقه‌ای: قفقاز جنوبی و اقتصاد سیاسی جهانی انتشار دادند که چکیده آن بدین شرح بود: این مقاله اهمیت خطوط لوله نفت و گاز طبیعی، از جمله خط لوله نفت باکو-تفلیس-جیهان (BTC) و خط لوله گاز باکو-تفلیس-ارزروم (BTE) در قفقاز جنوبی را مورد بحث قرار می‌دهد. نقش این خطوط لوله در انتقال منابع انرژی از منطقه دریای خزر به بازارهای بین‌المللی را بررسی می‌کند. این مقاله به تحلیل چگونگی تأثیر حضور و بهره‌برداری از خطوط لوله نفت و گاز بر درگیری‌ها و تنش‌های منطقه‌ای در قفقاز جنوبی می‌پردازد. این مقاله نشان می‌دهد خطوط لوله می‌تواند هم منبع همکاری و هم محل اختلاف بالقوه بین کشورهای منطقه و ابرقدرت‌ها باشد. این مقاله با در نظر گرفتن منافع بازیگران بین‌المللی مانند ایالات متحده، روسیه، اتحادیه اروپا و چین، چگونگی انطباق قفقاز جنوبی با اقتصاد سیاسی جهانی را مورد بحث قرار دهد و نتیجه می‌گیرد تأثیر منابع انرژی و خطوط لوله بر چشم‌انداز اقتصادی و سیاسی جهانی مثل ایجاد جنگ‌ها و تحریم‌ها و قراردادهای پشت پرده و فشار آوردن بر دولت‌های منطقه توسط آمریکا برای ایجاد حوزه نفوذ در این منطقه کاملاً موثر است. این کار به استراتژی‌ها و سیاست‌های بازیگران کلیدی، از جمله ایالات متحده، در پیشبرد پروژه‌های انرژی در قفقاز جنوبی بپردازد. این می‌تواند چگونگی هماهنگی این استراتژی‌ها با اهداف ژئوپلیتیک گسترده‌تر را بررسی کند (Japaridze & Roubanis, 2013).

آیدین و آژگالیوا (۲۰۱۹) در پژوهش خود به ارزیابی امنیت انرژی در منطقه خزر: پیامدهای ژئوپلیتیکی برای استراتژی انرژی اروپا پرداختند. با استفاده از یک رویکرد مبتنی بر شاخص و داده‌های سطح کشور در بازه زمانی ۲۰۰۰-۲۰۱۷، امنیت تقاضای نفت و گاز سه کشور در منطقه خزر: آذربایجان، قزاقستان و ترکمنستان در یک دوره ۱۶ ساله ارزیابی شد، و وضعیت ژئوپلیتیک و کمک به درک بیشتر از تأثیر موقعیت ژئوپلیتیکی کشورهای انتقال دهنده انرژی بر حمل و نقل انرژی به اتحادیه اروپا به تصویر کشیده شد. نتایج نشان داد که خطر امنیت انرژی زمانی بیشتر است که ریسک سیاسی در کشورهای انتقال دهنده انرژی در یک معیار امنیت انرژی تقاضا، یعنی تقاضای انرژی خارجی پرخطر، گنجانده شود. کاهش شدید ثبات سیاسی و عدم وجود خشونت یا رتبه بندی تروریسم در اوکراین و ترکیه خطر امنیت تقاضای انرژی در آذربایجان، قزاقستان و ترکمنستان را افزایش داده است. نتایج حاکی از اهمیت همکاری نه تنها بین اتحادیه اروپا و منطقه خزر، بلکه با کشورهای انتقال دهنده انرژی مانند اوکراین، گرجستان و ترکیه و یافتن مسیرهایی با سطوح پایین خطر است (Aydin & Azhgaliyeva, 2019).

صالح و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهش خود به بررسی قفقاز جنوبی و بازی بزرگ جدید: ارتباط رقابت در روابط بین‌الملل با توجه به نظریه امنیتی را مورد بررسی قرار دادند. این مقاله به دنبال مقایسه و تحلیل استدلال‌های تاریخی در مورد وجود نام «بازی بزرگ» در آسیای مرکزی با یک بازی بزرگ «جدید» در قفقاز جنوبی، ضمن ارزیابی اعتبار و مشکلات استفاده از این واژه است. این مقاله به تحلیل وضعیت

منطقه‌ای و تأثیرات احتمالی عامل روسیه در ایجاد روابط نزدیک بین کشورهای قفقاز جنوبی و ناتو می‌پردازد. استدلال شده که منافع مشترک روسیه و ناتو در منطقه به سیستم امنیتی اروپا در محیط امنیتی پس از جنگ گرجستان و روسیه در سال ۲۰۰۸ و پیامدهای آن کمک کرده است. حضور ناتو ممکن است به‌عنوان موازنه‌ای برای حضور نظامی روسیه در منطقه تعبیر شود، اما رقابت ژئوپلیتیکی ممکن است به عنوان یک بازی بزرگ «جدید» تفسیر شود که شباهت‌هایی با رقابت قدرت‌های بزرگ قرن نوزدهم دارد، با این حال تفاوت‌های واضحی نیز نسبت به بازی بزرگ سنتی وجود دارد (Saleh et al., 2021).

میر اشرفی و همکاران در سال ۱۳۹۷ مطالعه‌ای با عنوان بررسی تطبیقی سیاست آمریکا و روسیه در قبال امنیت انرژی در قفقاز جنوبی انتشار دادند که چکیده آن بدین شرح بود: ایالات متحده آمریکا و روسیه در دهه‌های اخیر به خوبی دریافته‌اند که سه رکن مادی تحکیم قدرت یعنی سلطه بر منابع انرژی، حاکمیت بازار آزاد در اقتصاد سیاسی و نظام مالی بین‌المللی، انرژی و خطوط لوله انتقال آن، مهم‌ترین رکن سازنده هژمونی بوده و سازوکاری است که دولت‌ها را قادر می‌سازد تا در بازار تجارت جهانی سهمی از تجارت خارجی را به خود اختصاص دهند. بر همین اساس مسئله امنیت انرژی در منطقه قفقاز جنوبی از اولویت‌های اساسی سیاست انرژی دو کشور می‌باشد. به‌گونه‌ای که در سیاست‌های انرژی آمریکا مسئله امنیت انرژی و خطوط لوله‌ای انتقال انرژی از قفقاز جنوبی با محوریت حذف روسیه تدوین شده است. درحالی‌که در سیاست انرژی روسیه انحصار سنتی فروش و انتقال انرژی به اروپا و عاملیت فروش و انتقال در محوریت برنامه‌هایش قرار دارد. در سیاست‌های ایالات متحده آمریکا، شکستن انحصار روسیه در انتقال انرژی و رقابت با آن جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده، به‌طوری‌که آمریکا از نظریه چند خط لوله جهت انتقال انرژی استقبال نموده و بر همین اساس به‌منظور پیگیری یک طرح کلی جایگزین برای صادر کردن نفت و گاز منطقه قفقاز جنوبی به اروپا را مطرح کرده است. در مقابل، روسیه انتقال انرژی قفقاز از این کشور به بازارهای جهانی را همچنان در برنامه‌های خود در اولویت قرار داده، به‌گونه‌ای که ساخت خطوط جدید انتقال انرژی را در محوریت سیاست خود در نظر گرفته و سعی می‌نماید که ضمن گسترش منافع در این منطقه، برای افزایش نفوذ ژئوپلیتیک خود حرکت نماید. مسکو همچنین نگاهی به تقابل با سیاست‌های انرژی ایالات متحده آمریکا دارد که به‌عنوان رقیب جدی تعریف نوین از هژمونی اوراسیایی به منطقه وارد شده، و طرفدار مسیریایی است که در راستای اهداف درازمدت و علایق ژئوپلیتیک خود به محدود کردن نقش واقعی و اصولی روسیه در منطقه مبتنی می‌باشد. بر همین اساس، رویکرد ایالات متحده آمریکا بر روندهای مؤثر بر مدیریت انرژی در قفقاز جنوبی در قالب امنیت خطوط لوله انتقال نفت تبلور یافته است. به‌گونه‌ای که خط لوله باکو-تفلیس-جیحان بخش مهمی از سیاست انرژی آمریکا را در منطقه قفقاز جنوبی به خود اختصاص داده است. دولت آمریکا با حمایت از این خط لوله، تأمین امنیت خود را در بخش انرژی دنبال می‌نماید. این تلاش در عمل در حوزه‌ای شکل می‌گیرد که نفوذ سنتی روسیه در آنجا وجود داشته و جمهوری اسلامی ایران در همسایگی آن منطقه از توانایی‌های چشمگیری برای ایفای نقش در حوزه انتقال انرژی برخوردار است. اهمیت این خط لوله برای دولت آمریکا بسیار زیاد می‌باشد، به‌گونه‌ای که برخی مقامات این کشور از خط لوله مذکور از مسیر جنوب قفقاز برای تأمین منافع خود و مقابله با مسیرهای مورد نظر روسیه و ایران حمایت جدی و مؤثر داشته‌اند. به‌گونه‌ای که به‌رغم نبود منطق و صرفه اقتصادی، با تزریق منابع کلان مالی به این پروژه روسیه را در دستیابی به اهداف انحصاری در انتقال انرژی در منطقه قفقاز جنوبی دچار مشکلات اساسی و جدی نموده‌اند (Mirashrafi et al., 2018).

بحث و بررسی

ژئوپلیتیک

اصطلاح ژئوپلیتیک به عنوان واژه‌ای بحث برانگیز بار توسط دانشمند سوئدی رادلف کیلن (۱۸۹۹) مطرح شد. این واژه، به معنای مطالعه روابط بین الملل از لحاظ جغرافیایی است. به عبارتی، تاثیر عوامل جغرافیایی نظیر موقعیت، فاصله و توزیع منابع طبیعی و

انسانی بر روابط بین‌المللی را موضوع ژئوپلیتیک تشکیل می‌دهد. با وجود تعاریف و ادبیات فراوان، تعریف «ژئوپلیتیک» تا حدودی دشوار است. در ابتدا، به عنوان «رابطه علیّ قطعی بین جغرافیا و روابط بین‌الملل متمرکز بر رقابت دائمی، گسترش سرزمینی و استراتژی‌های نظامی قدرت‌های بزرگ» تصور شده است (Goldthau & Youngs, 2023). با گذشت زمان، ژئوپلیتیک شروع به تأثیر جغرافیا بر قدرت دولتها و امور بین‌الملل به طور گسترده‌تر، با تأکید کمتر بر جبر و بیشتر بر اهمیت استراتژیک منابع طبیعی، موقعیت، مسیرهای حمل و نقل، و نقاط گلوگاه کرده است (Karpenko & Tkach, 2020).

مفهوم ژئوپلیتیک انرژی

برای یک قرن، روابط بین‌المللی انرژی تحت سلطه سوخت‌های فسیلی بود، در حالی که ژئوپلیتیک انرژی تأثیر زیادی بر چگونگی چارچوب‌بندی این روابط داشت. اخیراً، یک دگرگونی در سیستم انرژی جهانی آغاز شده است، که ما را مجبور می‌کند ویژگی احتمالی، متضاد و اجتماعی تولید شده در سیستم انرژی جهانی را در نظر بگیریم. یکی از ویژگی‌های کلیدی سیستم انرژی جهانی، کشورهایی هستند که مسئول بیش از ۸۸ درصد انتشارات جهانی هستند (Goldthau & Youngs, 2023). با سرعتی که برخی پیش‌بینی می‌کنند تقاضای نفت تا سال ۲۰۳۰ به اوج خواهد رسید. هر چند که جهان همچنان بیش از ۸۰ درصد انرژی خود را از سوخت‌های فسیلی تأمین می‌کند. تلاش‌ها برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در دوران بحران‌های متعدد، در میان اولویت‌های مکرر رقابتی امنیت انرژی، مقرون‌به‌صرفه بودن، و توسعه اقتصادی، در حال انجام است. بحران‌های انرژی ۲۰۲۲ که عمدتاً ناشی از جنگ روسیه علیه اوکراین است، این تنش‌ها را در سیستم انرژی جهانی برجسته می‌کند (Schmidt-Felzmann, 2019). بحران انرژی نشان می‌دهد که چگونه ژئوپلیتیک می‌تواند فشارهایی را برای تسریع انتقال ایجاد کند. اصطلاح «ژئوپلیتیک انرژی» به عنوان «رقابت قدرت‌های بزرگ بر سر دسترسی به مکان‌های استراتژیک و منابع طبیعی» تعریف شده است.

مفهوم امنیت انرژی و ابعاد آن

برای شروع و دریافت دیدی گسترده‌تر از امنیت انرژی، ذکر تعاریف ضروری است، چراکه خوانندگان را با مسائل انرژی بیشتر آشنا می‌کند. برای تعریف امنیت انرژی، برخی از نویسندگان به این تعریف پرداخته‌اند، اما دستیابی به یک توافق و تعریف مشترک ممکن نبوده و در نتیجه هیچ پذیرش جهانی برای این امر وجود ندارد. همانطور که توسط پاراوانتیس^۱ و همکاران (۲۰۱۹) بیان شده است، کشورهای سراسر جهان تصمیم می‌گیرند امنیت انرژی را بر اساس نیازهای خود، موقعیت خود یا حتی آسیب‌پذیری خود تعریف کنند که به اندازه کافی موضوع را منعکس می‌کند. یرگین^۲ (۱۹۸۸)، یکی از اولین نویسندگانی بود که این تعریف خاص را ارائه کرد، و اظهار داشت که جنبه کلیدی امنیت انرژی، تأمین کافی و قابل اعتماد انرژی با قیمت‌های مناسب است. وی همچنین یک جنبه ژئوپلیتیکی را اضافه کرد و اظهار داشت که این منابع نباید ارزش‌ها یا اهداف ملی را به خطر بیندازند. علاوه بر این، گونه‌شناسی مشابهی توسط یک نهاد بین‌المللی دیگر، آژانس بین‌المللی انرژی (۲۰۱۱) ارائه شد که شامل ظرفیت سیستم قدرت، جزء ژئوپلیتیکی، وابستگی به واردات و عملکرد بازار بود.

تهدیدات امنیت انرژی

اشکال زیادی از تهدیدها وجود دارد که ممکن است برای امنیت انرژی خطرآفرین باشد، و می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر چندین موضوع مانند تأمین انرژی، یا فعالیت‌های تجاری یا قیمت خود انرژی داشته باشد. این تهدیدات دقیق می‌تواند بلندمدت یا فوری باشد و منشأ آن‌ها در همه جای دنیا باشد. این بدان معنا نیست که یک تهدید از یک کشور خاص می‌آید و فقط آن کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به

¹ Paravantis

² Yergin

عنوان مثال، اختلافات روسیه با کشورهای همسایه خود بر عرضه و قیمت بازار انرژی اروپا و همچنین مصرف کنندگان اروپایی تأثیر گذاشته است. برخی از نویسندگان و محققین به این موضوع خاص مشغول بوده اند و سعی در رمزگشایی جنبه‌های خاصی با فهرست کردن تهدیدات احتمالی برای امنیت انرژی داشته‌اند. واتسون^۱ (۲۰۱۰) چهار دسته از تهدیدات احتمالی برای امنیت انرژی را بیان کرد که بعداً در رابطه با صنعت انرژی بریتانیا توضیح داد. او در مقاله خود بر کاهش سوخت‌های فسیلی و اختلالات خارجی تأکید می‌کند، به این معنی که ممکن است تهدیدات بالقوه به دلیل کمبود سوخت فسیلی یا اختلال در عرضه سوخت‌های فسیلی از بازارهای بین المللی وجود داشته باشد.

نسبت امنیت انرژی و ژئوپلیتیک انرژی

مفهوم ارتباط متقابل ژئوپلیتیک و امنیت انرژی پس از دو بحران نفتی دهه ۱۹۷۰ آغاز شد. کنانت و گولد^۲ (۱۹۷۸) پیشگامان این موضوع بودند و در پژوهش خود این فرض را مطرح کردند که کشوری که دارای منابع انرژی است، همیشه سایر کشورهای وابسته به این منابع را کنترل خواهد کرد. این حوزه مطالعاتی در طول سه دهه گذشته به دلیل افزایش شدید نیازهای انرژی مورد توجه دانشگاهیان و محققان قرار گرفت. آن‌ها همچنین حقایق دیگری را که منجر به افزایش مطالعات امنیت انرژی و ژئوپلیتیک شده است، مانند افزایش قیمت انرژی، افزایش تقاضای منابع، کمبود منابع و اثرات تغییرات آب و هوایی را تشریح کردند. علاوه بر این، اشاره شده که افزایش مصرف انرژی در آسیای جنوب شرقی، به ویژه، در چین و هند، پیامدهای ژئوپلیتیک قوی داشته است (Karpenko & Tkach, 2020).

امیره و کرینز کراوس^۳ (۲۰۱۸) ارتباط بین سیاست و روابط انرژی را برای اتحادیه اروپا ثابت کردند، زیرا رابطه انرژی به شدت سیاسی شده است. با این حال، آن‌ها اشاره می‌کنند که نگرانی‌های عمده‌ای برای چشم انداز اتحادیه اروپا بر اساس ژئوپلیتیک وجود دارد. به عنوان مثال، بیان می‌کنند که ظهور اسلام سیاسی در خاورمیانه تهدیدی برای امنیت انرژی اتحادیه اروپا است.

همچنین سعی شده است روش جدیدی برای ارزیابی ارتباط ژئوپلیتیک و انرژی ایجاد گردد و بیان می‌شود که مسائل مربوط به انرژی در تصمیم‌گیری‌های بین‌المللی بر سیاست و اقتصادها غالب است و عوامل انرژی از عوامل حیاتی برای کشورهای غربی است. علاوه بر این، بیان شده است که کشورها سعی می‌کنند یا به ابرقدرت‌های انرژی تبدیل شوند یا به شبکه‌های انرژی در سراسر جهان بپیوندند. برای اینکه ثابت کنند کشورهای خود را به مسائل انرژی مرتبط می‌کنند. علاوه بر این، در مورد اهمیت ژئوپلیتیکی خطوط لوله صحبت بسیار شده است (Yazdani et al., 2017).

اقتصاد سیاسی

ظهور مفاهیم، تئوری‌ها و رشته‌های مطالعاتی مختلف در حوزه علوم اجتماعی تحت تأثیر بروز تحولات و شرایط خاصی است که به تامل و تجزیه و تحلیل‌های مقتضی منجر می‌شود. اقتصاد سیاسی زیرشاخه‌ای از دانش روابط بین الملل است که به تبع بروز برخی تحولات در واقعیت‌های روابط بین الملل طی دهه‌های پس از جنگ جهانی دوم ظهور و تکامل یافته است. اقتصاد سیاسی به همکاری دولت‌ها براساس دستاوردهای مطلق به نفع کلیه طرف‌ها اشاره دارد (Sari et al., 2022). اقتصاد سیاسی تقاطع و تأثیرپذیری اقتصاد و سیاست از سیاست کشورهای دیگر را باز نمود می‌کند. از این رو، اقتصاد سیاسی بخش عمده‌ای از حوزه روابط بین الملل است (Jafari Far & Khani, 2021).

¹ Watson

² Conant & Gold

³ Amineh & Crijns-Graus

بازی بزرگ جدید در قفقاز

در اوایل سال‌های ۱۹۹۴-۱۹۹۵، برخی از محققان شروع کردند به این که یک بازی بزرگ جدید آغاز شده است. منطق این بازی بزرگ جدید با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی ایجاد شد که منجر به خلاء امنیتی و نفوذ بیشتر ایالات متحده آمریکا گردید. به این معنی که بسیاری از قلمروهای جدید به روی بازیگران خارجی همچون آمریکا (در میان جمهوری‌های مختلف شوروی سابق و نه به طور خاص قفقاز جنوبی) باز گردید. در بازی بزرگ قدیمی، فرصت کمی برای کشورهای محلی وجود داشت که بتوانند چانه زنی کنند و در مواردی حتی استقلال خود را حفظ کنند. با این حال، در شرایط جدید استدلال‌های متفاوتی وجود دارد که یک بازی بزرگ جدید در قفقاز در جریان است. به دلیل این استدلال که یک بازی واقع گرایانه از منافع امنیتی یا انرژی از طریق تعقیب رقابتی قدرت و نفوذ در این منطقه در حال وقوع است (Saleh et al., 2021). از یک سو، روسیه درگیر حفظ صلح و میانجیگری در منطقه با هدف اعلام شده ثبات است. از سوی دیگر، دیگران انگیزه‌های دیگری را در سیاست و اقدامات خود دنبال می‌کنند. در نتیجه، باید گفت که تحولات قفقاز پیامدهای قابل توجهی به دنبال دارد. این امر به دلیل تغییر پویایی قدرت و تنش‌های ژئوپلیتیکی، ثبات منطقه را تحت تأثیر قرار داده است. علاوه بر این، این تغییرات تأثیرات موجهی بر بازارهای جهانی انرژی داشته است. تغییرات در جریان منابع انرژی از قفقاز بر زنجیره‌های عرضه جهانی، قیمت‌ها و پویایی بازار تأثیر گذاشته است.

قفقاز به عنوان موضوع دانش ژئوپلیتیک

قفقاز به عنوان یک منطقه مورد علاقه دانشمندان رشته‌های مختلف است. با توجه به موقعیت ژئوپلیتیکی، تنوع قومی، پیچیدگی زبانی، سیاست و درگیری‌های نظامی آن دارای اهمیت است. قفقاز منبعی از تصاویر، انگیزه‌ها و کلیشه‌های سیاسی و ادبی گوناگونی است که خود را به تحلیل گفتمان وامی دارد. در اساطیر یونانی، قفقاز جایی است که پرومته همواره مجازات خود را برای دزدیدن آتش از خدایان و رساندن آن به بشر تجربه می‌کند. در قرن دهم، مسعودی جغرافی‌دان عرب بیان کرد که قفقاز «کوهی از زبان‌ها» است. قفقاز به عنوان یک موضوع دانش ژئوپلیتیک و تحقیقاتی مختلف آن در رویکرد آمریکا مطالعه شده است. از طریق تجزیه و تحلیل دانش ایجاد شده در ارتباطات و بحث‌هایی که در قفقاز متمرکز است، می‌توان بینشی نسبت به تولید اجتماعی دانش نه تنها در خود این منطقه، بلکه در مورد روسیه نیز به دست آورد. این امر به خاطر تاریخچه پیچیده همه احزاب از حاکمیت مستقیم روسیه (لهستان، قفقاز) یا حمایت روسیه (صربستان) است. برای تقریباً ۲۰۰ سال، عامل اصلی تعیین کننده در قفقاز، روسیه و سیاست‌های حاکمان آن بوده است (Cutler, 2003).

رویکرد آمریکا در قبال ژئوپلیتیک انرژی قفقاز

ایالات متحده آمریکا خود یک کشور تولید کننده نفت است. با این حال، تولید آن تنها ۳۰ درصد از نیازهای مصرف روزانه نفت خود را پوشش می‌دهد و بنابراین کشور به چندین تولیدکننده نفت خارجی نیز متکی است. کانادا، مکزیک و عربستان سعودی و پس از آن ونزوئلا، نیجریه مقادیر کمتری نفت را به این کشور عرضه می‌کنند. همین وضعیت در رابطه با واردات گاز طبیعی کشور نیز وجود دارد. ایالات متحده برای حدود ۲۲ درصد از کل انرژی مورد نیاز خود به گاز طبیعی وابسته است، در حالی که ۴۱ درصد بر اساس نفت و ۲۳ درصد بر اساس زغال سنگ است. کانادا تامین کننده اصلی ایالات متحده در مورد گاز طبیعی است، زیرا ۸۰ درصد از واردات گاز این کشور را از طریق ساخت خطوط لوله‌ای که دو کشور را به هم متصل می‌کند، پوشش می‌دهد (Karpenko & Tkach, 2020).

چنین واقعیتی به دلیل نزدیکی دو کشور و انتقال سودآورتر گاز از طریق خطوط لوله به جای تانکرهای گاز طبیعی است. این وابستگی به منابع انرژی خارجی می‌تواند در صورت بروز بحران نفتی یا بی ثباتی، کشور را با مشکلات اقتصادی مواجه کند. به همین دلیل هدف اصلی استراتژی انرژی ایالات متحده، تنوع بخشیدن به منابع انرژی و منابع تامین و سرمایه گذاری برای منابع تجدیدپذیر انرژی است که باعث

افزایش تولید داخلی می‌شود. این وابستگی به سیاست خارجی کشور مربوط می‌شود (Meyssignac et al., 2023). دخالت ایالات متحده آمریکا در منطقه قفقاز در سطوح مختلف به ویژه در حمایت از برخی پروژه‌های خط لوله نفت و گاز قابل مشاهده است. علی‌رغم اینکه این منطقه منابع مهم انرژی آمریکا را تامین نمی‌کند، منافع آمریکا برای این منطقه گسترده است، زیرا شرکت‌های آمریکایی زیادی در بهره‌برداری از ذخایر انرژی این منطقه مشارکت دارند اما اهمیت ذخایر انرژی این منطقه برای ایالات متحده آمریکا و دلایل دخالت آن در ژئوپلیتیک منطقه به صورت عمیق‌تری حاکی از اهمیت این منطقه در رویکرد آمریکا است (Yazdani et al., 2017).

حضور ایالات متحده در قفقاز به حداقل یک قرن قبل باز می‌گردد که پس از جنگ جهانی اول به عنوان یک بازیگر جهانی سیاسی، اقتصادی و ژئوپلیتیک ظاهر شد. از آن زمان تاکنون، سیاست خارجی آمریکا در قبال این منطقه با تغییرات چشمگیری مواجه شده و همکاری زیگراگی با کشورهای قفقاز را نشان داده است. این همکاری از سال ۱۹۹۱، زمانی که سه کشور در قفقاز جنوبی پس از تجزیه اتحاد جماهیر شوروی استقلال یافتند، دگرگونی‌های عمده‌ای را نشان داده است. با این حال، اکنون روابط ایالات متحده با کشورهای قفقاز با افول تدریجی مواجه است (Japaridze & Roubanis, 2013). مطالعه استراتژی امنیت ملی ایالات متحده چشم انداز روشنی نسبت به منطقه ارائه می‌دهد. در توصیف منافع ایالات متحده در این منطقه، استراتژی امنیت ملی بیان می‌کند که «ایالات متحده زمانی امن‌تر است که اروپا مرفه و باثبات باشد و می‌تواند به دفاع از منافع و آرمان‌های مشترک ما کمک کند. ایالات متحده همچنان به متحدان و شرکای اروپایی خود متعهد است. اتحاد ناتو متشکل از کشورهای آزاد و مستقل یکی از مزیت‌های بزرگ آمریکا نسبت به رقبای خود است و ایالات متحده همچنان به ماده ۵ پیمان واشنگتن متعهد است» (Karpenko & Tkach, 2020).

علاوه بر این، این استراتژی اقدامات اولویت‌دار سیاسی و اقتصادی را تشریح می‌کند و بر ضرورت همکاری با متحدان و شرکای اروپایی برای مقابله به‌ویژه برای مقابله با نیروهایی که تهدید به تضعیف «ارزش‌های مشترک، منافع امنیتی و دیدگاه مشترک اعضای این گروه» از جمله آن‌هایی که از روسیه می‌آیند، تأکید می‌کند. این منطقه از نظر ثبات استراتژیک در همسایگی ناتو و همچنین بازدارندگی روسیه، چین و ایران اهمیت دارد. در دوران دولت بایدن، در مارس ۲۰۲۱، کاخ سفید دستورالعمل استراتژیک امنیت ملی موقت (راهنما) را منتشر کرد. این دستورالعمل موقت برای انتقال دیدگاه در مورد چگونگی تعامل آمریکا با جهان صادر شد. تا زمان انتشار راهبرد جدید امنیت ملی، رهنمود، ادارات و سازمان‌ها را هدایت می‌کند. این سند را می‌توان به عنوان یک سند رسمی اولیه اشاره کرد که اولویت‌های سیاست خارجی آمریکا را تعیین می‌کند. در این دستورالعمل، در مورد لزوم مهار چین، روسیه و ایران صحبت شده است. در عین حال، در مقابل استراتژی، حمایت قاطع ایالات متحده را از دموکراسی و توسعه دموکراتیک در جهان تعیین می‌کند.

برای این پژوهش از تحلیل مضمون برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها شامل یک رویکرد سه مرحله‌ای ساختار یافته است که بر اساس مورد به مورد اعمال می‌شود. این فرآیند با گوش دادن مجدد به ضبط‌های صوتی مصاحبه‌ها و سپس خواندن رونوشت‌های مکتوب برای یافتن هرگونه ناسازگاری معنی‌دار شروع شد. سپس یادداشت‌های توصیفی برای خلاصه کردن نکات کلیدی به متن اضافه شد. هدف شناسایی شباهت‌ها و تفاوت‌ها در داده‌ها بود که به گروه‌بندی اطلاعات اجازه می‌داد تا ارتباطات زیربنایی را آشکار کند. این فرآیند بررسی تکرار شد و فاز ۱ به پایان رسید و در مجموع ۱۳ پاسخ مطلوب جهت کدگذاری و تفسیر شناسایی شد. این رویکرد با هدف تقویت درک عمیق از نحوه تأثیرگذاری باورها و تجربیات کارشناسان، سیاست‌گذاران و دیپلمات‌ها و دستیابی به بینشی جامع از عوامل مؤثر بر فرآیند و نتیجه تحقیق بود.

دو سؤال اصلی وجود دارد که به ترتیب و با توجه به مراحل کدگذاری تفسیر می‌شوند تا در نهایت بتوان با استفاده از روش پدیدارنگاری به احصا و طبقه‌بندی تجارب شرکت‌کنندگان در پژوهش در ارتباط با مسئله مورد مطالعه پرداخت. ابتدا و پیش از هر اقدامی، جدول مشخصات مرتبط با کدهای شناسه ارائه شده است. هدف از انجام این کار، ارائه تعریف مطلوب از ابعاد تحلیل کیفی است.

جدول ۱

مشخصات کدهای شناسه

$P_1 - P_n$	$W_1 - W_n$
در این پژوهش، منظور از P ، مخفف کلمه پوینت به معنی نکات کلیدی است که در این پژوهش، منظور از W ، فرد مصاحبه‌شونده یا همان کارشناسان، از مصاحبه با کارشناسان، سیاست‌گذاران و دیپلمات‌ها استخراج شده است.	سیاست‌گذاران و دیپلمات‌ها می‌باشند که از نفر اول تا نفرات آخر را شامل شدند.

تجربیات کارشناسان، سیاست‌گذاران و دیپلمات‌ها که از تفکر انتقادی و منطقی در مورد مسئله پژوهش برخوردارند، می‌تواند به نحو مطلوبی در ارائه نتایج مفید و بسط آن‌ها کمک‌کننده باشد. بدین منظور، ۱۳ نفر از این افراد جهت شرکت در مصاحبه‌ها انتخاب شدند. این فصل بر اهمیت بررسی جامع اطلاعات در چارچوب آن، ادغام منابع داده‌های متفاوت، و استفاده از شهود و تجربه برای اطلاع‌رسانی در تصمیم‌گیری تأکید دارد. بدین منظور در این بخش، ابتدا مصاحبه‌ها تعبیر و تفسیر شدند. به این معنا که، نکته‌های کلیدی و کدهای باز و سپس، مؤلفه‌ها و مقوله‌ها و سرانجام، ابعاد حاصل از مصاحبه‌ها استخراج شدند. در بخش مربوط به استخراج نکته‌های کلیدی، ابتدا مصاحبه‌های مربوط به هریک از مصاحبه‌شوندگان، جداسازی و کدهای باز مربوط به هر یک از آن‌ها استخراج شد تا مشخص شود که هریک از آن‌ها، با توجه به شرایط خود و تجاربی که در بازه زمانی مورد مطالعه داشته‌اند، چه پاسخی به مسئله پژوهش داده است. سپس، داده‌های به‌دست‌آمده، تجزیه‌شده و مقوله‌ها و زیر مقوله‌ها شکل گرفتند. در ادامه و در قالب جدول زیر، مقوله‌های اصلی و منابع داده‌ها ارائه شده است.

سؤال اول پژوهش این بود که از دیدگاه کارشناسان، سیاست‌گذاران، دیپلمات‌ها و افرادی که دانش و تجربه دست اول مرتبط با موضوع پژوهش دارند، عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز کدام‌اند؟ در پاسخ به این سؤال پژوهش، تلاش شد تا در چارچوب کدگذاری به تعبیر و تفسیر مصاحبه‌ها پرداخته شود. بدین‌صورت که ابتدا، نکات کلیدی و کدهای باز مصاحبه‌ها؛ سپس مؤلفه‌ها و مقوله‌ها و در نهایت ابعاد و مضامین حاصل از شناسایی عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز بررسی شدند. مسئله نخست این بود که از دیدگاه کارشناسان، سیاست‌گذاران، دیپلمات‌ها و افرادی که دانش و تجربه دست اول مرتبط با موضوع پژوهش دارند، کدهای باز و نکات کلیدی حاصل از عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز کدام‌اند؟

جدول ۲

نکات کلیدی و کدهای باز حاصل از شناسایی عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز

کد	نکات کلیدی	کد باز
شناسه		
T ₁ -P ₁	از دیدگاه تجاری، آمریکا علاقه دارد که شرکت‌های نفتی خود مانند اکسون‌موبیل و شورون در پروژه‌های قفقاز نقش فعالی ایفا کنند. علاوه بر این، امنیت خطوط انتقال نفت و گاز مانند باکو-تفلیس-جیهان اولویت بالایی برای سیاست‌گذاران آمریکایی است.	امنیت خطوط انتقال نفت و گاز
T ₁ -P ₂	آمریکا به ثبات استراتژیک بلندمدت در منطقه که در همسایگی ناتو و اتحادیه اروپا قرار دارد، علاقه مند است.	ثبات استراتژیک بلندمدت
T ₂ -P ₁	آمریکا به دلیل موقعیت استراتژیک قفقاز به‌عنوان گذرگاهی میان اروپا و آسیا، تمرکز ویژه‌ای بر این منطقه داشته است.	گذرگاهی میان اروپا و آسیا
T ₂ -P ₂	کنترل بر خطوط انتقال انرژی، محدود کردن نفوذ روسیه و کاهش وابستگی اروپا به گاز روسیه از عوامل کلیدی سیاست‌گذاری‌های آمریکا در این منطقه هستند.	محدود کردن نفوذ روسیه
T ₃ -P ₁	همچنین، روابط نزدیک با کشورهای تولیدکننده انرژی مانند آذربایجان به‌عنوان بخشی از استراتژی کلی آمریکا عمل کرده است.	روابط نزدیک با کشورهای تولیدکننده انرژی
T ₃ -P ₂	آمریکا تلاش کرده است تا با تقویت دموکراسی‌های غرب‌گرا در قفقاز، امنیت انرژی اروپا را تضمین کند.	امنیت انرژی
T ₃ -P ₃	این کشور سعی داشته از نفوذ ایران و روسیه در این منطقه جلوگیری کند و این امر در سیاست خارجی آن‌ها به‌ویژه پس از سال ۲۰۰۰ کاملاً مشهود است.	کاهش نفوذ ایران و روسیه
T ₄ -P ₁	ایالات‌متحده به دنبال اهداف استراتژیک و سیاسی در قفقاز جنوبی است تا اهداف ژئوپلیتیکی بیش از اهداف اقتصادی، آمریکا را به مداخله در قفقاز سوق دهد.	اهداف ژئوپلیتیکی
T ₄ -P ₂	اهمیت یک سیاست انرژی ملی که مبنای دائمی انرژی برای مردم عادی و توسعه اقتصاد مبتنی بر پیش‌بینی نیازها، منابع و ذخایر کافی را برای آمریکا فراهم کند.	منابع و ذخایر کافی
T ₅ -P ₁	ایالات‌متحده آمریکا به دنبال تسلط بر ذخایر انرژی و تأمین امنیت خطوط انتقال آن بوده، و از استراتژی خطوط لوله چندگانه با محوریت حذف روسیه در منطقه قفقاز جنوبی پیروی می‌کند.	استراتژی خطوط لوله چندگانه
T ₅ -P ₂	ایالات‌متحده به دنبال اهداف استراتژیک و سیاسی در قفقاز جنوبی است تا اهداف ژئوپلیتیکی بیش از اهداف اقتصادی، آمریکا را به مداخله در قفقاز سوق دهد.	اهداف استراتژیک و سیاسی
T ₆ -P ₁	این رویکرد بیشتر جنبه ژئوپلیتیکی دارد تا اقتصادی. آمریکا به دنبال مقابله با چین، ایران و روسیه در این منطقه است و قفقاز یکی از نقاط کلیدی این رقابت محسوب می‌شود.	مقابله با چین، ایران و روسیه
T ₆ -P ₂	به نظر من، منافع اقتصادی و ژئوپلیتیک هم‌زمان برای آمریکا اهمیت داشته‌اند. گسترش نفوذ غرب در منطقه و تقویت پروژه‌های انرژی غربی مانند خط لوله باکو-تفلیس-جیهان، بخشی از این سیاست‌ها بوده‌اند.	تقویت پروژه‌های انرژی غربی
T ₆ -P ₃	تأمین امنیت اسرائیل و مقابله با گروه‌های مقاومت	امنیت اسرائیل
T ₇ -P ₁	تلاطم در بازار جهانی انرژی خطرات متعددی را برای ایالات‌متحده ایجاد می‌کند و همچنین بر قیمت‌های داخلی تأثیر می‌گذارد که ایالات‌متحده را مجبور می‌کند به دنبال راه‌هایی برای متنوع کردن دیپلماسی انرژی خود باشد.	متنوع کردن دیپلماسی انرژی
T ₇ -P ₂	تنوع‌بخشی و استقلال واردات انرژی از روسیه برای متحدان اروپایی	استقلال در واردات انرژی
T ₇ -P ₃	مشارکت قوی بین آمریکا و کشورهای قفقاز جنوبی بر اساس منافع مشترک، به‌ویژه در حوزه‌های انرژی و امنیت بین‌المللی در این چارچوب قابل تحلیل است.	منافع مشترک در حوزه انرژی
T ₈ -P ₁	حمایت از دموکراسی و روند اصلاحات سیاسی، یکی از عوامل مؤثر بر پیگیری روابط آمریکا با کشورهای منطقه قفقاز جنوبی است. سابقه دموکرات‌ها نشان می‌دهد که روابط سیاسی اقتصادی، بیشتر از روابط نظامی-امنیتی برای آن‌ها حائز اهمیت است.	حمایت از دموکراسی
T ₈ -P ₂	خصوصیت فزاینده غرب و روسیه ممکن است ارمنستان را به یک انتخاب ژئوپلیتیکی وادار کند و خود را در یک خط گسل ژئوپلیتیکی بیابد.	منازعات ژئوپلیتیکی
T ₉ -P ₁	رابطه با ارمنستان متأثر از پروتکل‌های پیشنهادی ترکی‌ارمنی بود و آذربایجان، به‌دلیل اهمیتش به‌عنوان محل گذر به افغانستان، موقعیت ژئوپلیتیکی عامل تابع در عملیات آزادی پایدار تلقی شد.	موقعیت ژئوپلیتیکی

T _{۹-P_۲}	رشد تضادهای عمیق بین قدرت‌های جهانی و پیچیدگی شرایط تعاملات اقتصادی در سطح جهانی، اهمیت بیشتر منطقه قفقاز جنوبی را از نظر بازارهای انرژی و سیستم‌های انرژی زیرساختی آن برای استراتژی انرژی خارجی آمریکا نشان می‌دهد.	بازارهای انرژی متنوع
T _{۹-P_۳}	روابط دوجانبه آمریکا با هر یک از این کشورها از اولویت روابط خارجی متأثر است؛ به گونه‌ای که روابط با گرجستان تحت تأثیر تنظیم مجدد روابط با روسیه قرار گرفت.	تنظیم روابط خارجی گسترده
T _{۱۰-P_۱}	سیاست آمریکا در قفقاز کاملاً بر محور کاهش نفوذ روسیه و ایران متمرکز است. از نگاه روسیه، آمریکا نه تنها در حال رقابت اقتصادی در حوزه انرژی است، بلکه قصد دارد کنترل سیاسی منطقه را نیز از روسیه سلب کند.	کاهش نفوذ روسیه و ایران
T _{۱۰-P_۲}	سیاست خارجی آمریکا باعث توسعه منابع انرژی نفت و گاز آسیای مرکزی و قفقاز می‌شود، که این امر افزایش تنوع منابع انرژی جهان را در پی دارد.	تنوع منابع انرژی جهان
T _{۱۰-P_۳}	قفقاز جنوبی، به عنوان منطقه حائل، نفوذ طیف گسترده‌ای از تهدیدهای امنیتی، از جمله رادیکالیسم اسلامی، تروریسم، قاچاق مواد مخدر و انسان و نیز مهاجرت کنترل نشده را کاهش می‌دهد؛ از این رو یک از این ابعاد، عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز است.	تهدیدهای امنیتی
T _{۱۱-P_۱}	منابع نفت و گاز در دریای خزر باعث شده است که آمریکا منابع اقتصادی و استراتژیک قابل توجهی را در این منطقه در نظر بگیرد. زیرا انرژی نقش مهمی در ایجاد سیاست خارجی ایالات متحده دارد.	موقعیت استراتژیک
T _{۱۱-P_۲}	تلاطم در بازار جهانی انرژی خطرات متعددی را برای ایالات متحده ایجاد می‌کند و همچنین بر قیمت‌های داخلی تأثیر می‌گذارد که ایالات متحده را مجبور می‌کند به دنبال راه‌هایی برای متنوع کردن دیپلماسی انرژی خود باشد.	متنوع نمودن دیپلماسی انرژی
T _{۱۱-P_۳}	سیاست انرژی ایالات متحده با هدف تنوع بخشیدن به واردات انرژی از مناطق مختلف جهان و همچنین ارتقای منافع انرژی این کشور است.	ارتقای منافع انرژی
T _{۱۱-P_۴}	هدف آمریکا در این منطقه، تضعیف روسیه به عنوان قدرت اصلی اوراسیا است. همچنین، تضمین کنترل بر منابع انرژی قفقاز یکی از ابزارهای کلیدی برای دستیابی به این هدف است.	تضعیف موقعیت روسیه
T _{۱۲-P_۱}	صادرات انرژی باکو از طریق ترکیه به اسرائیل	نیازهای انرژی اسرائیل
T _{۱۲-P_۲}	علاوه بر جنبه‌های سیاسی، آمریکا به دنبال تأمین بازارهای جدید برای شرکت‌های انرژی خود و همچنین تضمین مسیرهای انرژی امن برای متحدان اروپایی‌اش بوده است.	ایجاد بازارهای جدید انرژی
T _{۱۲-P_۳}	نمایش و تحلیل منافع استراتژیک ایالات متحده در قفقاز امکان ارائه سناریوهای بالقوه برای آینده روابط آن با کشورهای این منطقه در حوزه انرژی فراهم می‌کند.	سناریوهای بالقوه در آینده روابط
T _{۱۳-P_۱}	موضوعات و مسائل بی‌شماری را می‌توان جز تهدیدهای احتمالی برای امنیت جهانی از جمله قحطی، تروریسم، نابرابری، بیماری، فقر و تغییرات آب و هوایی دانست.	کنترل تهدیدهای احتمالی امنیت جهانی
T _{۱۳-P_۲}	منطقه قفقاز می‌تواند مانعی در برابر ورود فعال‌تر روسیه در روندهای خاورمیانه باشد.	کاهش نقش روسیه

با توجه به نکات کلیدی و کدهای باز استخراج شده از مصاحبه‌ها، می‌توان مواردی را یافت که نقش محوری را در فرایند مصاحبه‌ها داشته‌اند و اتفاق اصلی می‌باشند که یک سلسله کنش‌های را برای عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز را شکل می‌دهند. در این بین، می‌توان یک پدیده محوری یا مقوله اصلی را مشخص نمود که بقیه مقوله‌ها، حول آن شکل می‌گیرند. در ادامه و در قالب جدول شماره ۳، مقوله‌های اصلی و منابع داده‌ها ارائه شده است:

جدول ۳

مقوله‌ها و زیر مقوله‌های استخراج شده از مصاحبه‌ها

مقوله‌های اصلی	منابع داده‌ها (اطلاعات‌رسان‌ها)
امنیت انرژی	۱۱، ۹، ۷، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
استراتژی بلندمدت	۱۲ و ۹، ۶، ۱
امنیت سیاسی	۱۳، ۴، ۳، ۲، ۵، ۶، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲ و ۱۳
امنیت اقتصادی	۱۱ و ۷، ۳

تنوع در مبادلات انرژی

۷، ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۲

ایده‌های دموکراسی خواهی

۸، ۱۰ و ۱۳

چنان‌که نتایج جدول ۳ نشان داده است، مقوله «امنیت و منافع سیاسی» دارای بیشترین تکرار می‌باشد که نشان‌دهنده نقش اصلی آن بوده و به‌عنوان مقوله یا پدیده محوری مرتبط با سؤال اول پژوهش انتخاب گردید. مقوله‌های دیگر در چارچوب طرح نظام‌مند در اطراف آن جای گرفتند. این مقوله به‌عنوان یک عامل مهم و تأثیرگذار بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز، در نظر گرفته شد. در ادامه، از دیدگاه کارشناسان، سیاست‌گذاران، دیپلمات‌ها و افرادی که دانش و تجربه دست اول مرتبط با موضوع پژوهش دارند، مؤلفه‌های حاصل از عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز تعیین گردید. ابتدا جدول مؤلفه‌های کسب‌شده گزارش شده است:

جدول ۴

مؤلفه‌های حاصل از شناسایی عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز

مؤلفه	کدهای باز	کدهای شناسه
امنیت انرژی	امنیت خطوط انتقال نفت و گاز	T _۱ P _۱
	گذرگاهی میان اروپا و آسیا	T _۲ P _۱
	امنیت انرژی	T _۳ P _۲
	منابع و ذخایر کافی	T _۴ P _۲
	استراتژی خطوط لوله چندگانه	T _۵ P _۱
	متنوع کردن دیپلماسی انرژی	T _۷ P _۱
	بازارهای انرژی متنوع	T _۹ P _۲
	موقعیت استراتژیک	T _{۱۱} P _۲
	ثبات استراتژیک بلندمدت	T _۱ P _۲
	تقویت پروژه‌های انرژی غربی	T _۶ P _۲
امنیت بلندمدت	تنظیم روابط خارجی گسترده	T _۹ P _۳
	سناریوهای بالقوه در آینده روابط	T _{۱۲} P _۲
	محدود کردن نفوذ روسیه	T _۲ P _۲
	کاهش نفوذ ایران و روسیه	T _۳ P _۳
	اهداف ژئوپلیتیکی	T _۴ P _۱
	اهداف استراتژیک و سیاسی	T _۵ P _۲
	مقابله با چین، ایران و روسیه	T _۶ P _۱
	امنیت اسرائیل	T _۶ P _۲
	منازعات ژئوپلیتیکی	T _۸ P _۲
	کاهش نفوذ روسیه و ایران	T _{۱۰} P _۱
امنیت اقتصادی	تضعیف موقعیت روسیه	T _{۱۱} P _۴
	نیازهای انرژی اسرائیل	T _{۱۲} P _۱
	کاهش نقش روسیه	T _{۱۳} P _۲
	روابط نزدیک با کشورهای تولیدکننده انرژی	T _۳ P _۱
	منافع مشترک در حوزه انرژی	T _۷ P _۳
	ارتقای منافع انرژی	T _{۱۱} P _۳
	استقلال در واردات انرژی	T _۷ P _۲
	بهبود موقعیت ژئوپلیتیکی	T _۹ P _۱
	تنوع منابع انرژی جهان	T _{۱۰} P _۲
	متنوع نمودن دیپلماسی انرژی	T _{۱۱} P _۲
تنوع در مبادلات انرژی	ایجاد بازارهای جدید انرژی	T _{۱۲} P _۲
	حمایت از دموکراسی	T _۸ P _۱
ایده‌های دموکراسی خواهی		

T_{10}, P_3	تهدیدهای امنیتی
T_{13}, P_1	کنترل تهدیدهای احتمالی امنیت جهانی

پس از بررسی و استخراج مؤلفه‌های حاصل از شناسایی عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز، در مرحله بعدی تلاش گردید که ابعاد مرتبط با این مؤلفه‌ها ارائه گردد. از این رو، جدول بعدی با توجه به نکات کلیدی و مؤلفه‌های استخراج شده از مصاحبه با شرکت‌کنندگان در این پژوهش، به ابعاد حاصل از شناسایی عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز اختصاص دارد. ابعاد حاصل از این پژوهش، می‌تواند به درک بهتر از وضعیت رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز در دوره مورد مطالعه با توجه به نگاه کارشناسان و دیپلمات‌ها کمک نماید.

جدول ۵

ابعاد حاصل از شناسایی عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز

ابعاد مرتبط با مؤلفه‌ها	مقوله‌های حاصل از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها
ابعاد اجتماعی	جهانی‌شدن الگوهای زندگی و مسائل مشترک جهانی کمرنگ شدن مرزهای ملی و فروریختن باورها و تصورات سنتی ایجاد توانمندی در بین کشورهای این منطقه تعاملات از طریق شبکه‌های اجتماعی پیوندها و ارتباطات متقابل فراهم نمودن امکان استفاده از دست آوردها توسعه و بهبود وضعیت اجتماعی کاهش وابستگی به نفت خلیج فارس
ابعاد اقتصادی	همگرایی ژئوپلیتیکی جهت تقویت نفوذ اقتصادی افزایش نفوذ اقتصادی جهت پیشبرد سیاست‌ها گسترش تعاملات سازنده و مؤثر با کشورهای جهان ایجاد تحول جدیدی در برنامه‌های اقتصادی انرژی افزایش تعداد و حجم خریدهای تسلیحاتی همچون آذربایجان نیازهای جدید جهت سیاست‌گذاری اقتصادی و تنوع‌بخشی به برنامه‌های انرژی فرصت‌های سرمایه‌گذاری برای تولید و استخراج نفت و گاز امکان بهره‌برداری بلندمدت از منافع اقتصادی و انرژی حجم مبادلات تجاری و توسعه تجارت و تقویت پیوندهای اقتصادی مقابله با بنیادگرایی و نفوذ ایران دفاع از منافع هم‌پیمانان منطقه‌ای همگرایی و وحدت رویه در حوزه‌های سیاسی اقدامات ویژه برای محدود کردن نفوذ روسیه ایجاد ظرفیت‌ها و نهادهای سیاسی و امنیتی ترویج ارزش‌های دموکراتیک و ثبات در منطقه تأمین منافع ملی و ارتقای برنامه‌های نظامی حفظ منافع ملی و توازن راهبردی خود حفظ وضع ناپایدار موجود و ارتقای حضور و نفوذ سیاسی و نظامی بلندمدت ابعاد چندجانبه‌ای استراتژیکی و امنیتی در راستای ارتقای جایگاه و نفوذ منطقه‌ای ایجاد توازن قوا در مقابل روسیه مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها از طریق حضور فعال منطقه‌ای امکان بهره‌برداری بلندمدت از منافع سیاسی و امنیتی منافع استراتژیک و واشنگتن برای تقویت جایگاه خود در منطقه
ابعاد سیاسی و امنیتی	

نتایج حاصل از شناسایی عوامل مؤثر بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز حاکی از آن است که مجموعه‌ای مؤلفه‌ها در قالب ابعاد اجتماعی، اقتصادی و سیاسی می‌توانند نشان‌دهنده رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز باشند. درواقع، با توجه به کدهای باز و مؤلفه‌های کسب‌شده، ابعاد حاصل را می‌توان در دسته‌های اجتماعی، اقتصادی، و سیاسی دسته‌بندی نمود. مجموعه این عوامل می‌توانند بر رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز تأثیرگذار باشند. بنابراین، رویکرد آمریکا نسبت به منطقه قفقاز متأثر از مجموعه‌ای از عوامل می‌باشد که از دیدگاه کارشناسان و دیپلمات‌ها و افراد دارای دانش، این عوامل در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و سیاسی دسته‌بندی می‌شوند.

نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از شناسایی تأثیرات رویکرد آمریکا نسبت به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز بر اقتصاد سیاسی ایران و روسیه حاکی از آن است که مجموعه‌ای از مؤلفه‌ها در قالب ابعاد اقتصادی و سیاسی می‌توانند نشان‌دهنده رویکرد آمریکا به ژئوپلیتیک انرژی در قفقاز و تأثیرات آن بر روسیه و ایران باشند. درواقع، با توجه به کدهای باز و مؤلفه‌های کسب‌شده، ابعاد حاصل را می‌توان در دسته‌های اقتصادی، و سیاسی دسته‌بندی نمود. بنابراین، رویکرد آمریکا نسبت به منطقه قفقاز متأثر از مجموعه‌ای از عوامل می‌باشد که از دیدگاه کارشناسان و دیپلمات‌ها و افراد دارای دانش، این عوامل در ابعاد اقتصادی و سیاسی دسته‌بندی می‌شوند. موقعیت جغرافیایی، ذخایر انرژی و اهمیت ژئوپلیتیکی قفقاز جنوبی آن را به یکی از مهم‌ترین مناطق جهان تبدیل کرده است. با گذشت چندین سال از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، این منطقه به دلایل متعددی که از دیرباز تاکنون منافع سیاسی و ملی را برای خود مشخص کرده است، همچنان برای روس‌ها منطقه‌ای استراتژیک است. از سوی دیگر، با توجه به خلأ قدرت در این منطقه پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، ایالات متحده به دنبال تقویت نفوذ خود و رقابت با روسیه از طریق سرمایه‌گذاری اقتصادی در زمینه انرژی و توسعه نظامی و همکاری با کشورهای منطقه است. با توجه به نقش حیاتی انرژی در سیاست خارجی آمریکا در این منطقه و در نظر گرفتن راهبردهایی در این زمینه، این امر به طرق مختلف بر اقتصاد سیاسی کشورهایی همچون روسیه و ایران تأثیرگذار بوده و منافع آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. بااین حال و باوجود منافع متضاد، آمریکا از تعارض اجتناب کرده است.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

References

- Aydin, U., & Azhgaliyeva, D. (2019). *Assessing Energy Security in the Caspian Region: The Geopolitical Implications for European Energy Strategy*. Ideas for Developing Asia and the Pacific. https://doi.org/10.1142/9789811204210_0009
- Bednar, D. J., & Reames, T. G. (2020). Recognition of and response to energy poverty in the United States. *Nature Energy*, 5(6), 432-439. <https://doi.org/10.1038/s41560-020-0582-0>
- Cutler, R. M. (2003). The Caspian energy conundrum. *Journal of International Affairs*, 89-102.
- Goldthau, A., & Youngs, R. (2023). The EU Energy Crisis and a New Geopolitics of Climate Transition. *Journal of Common Market Studies*, 61(1), 115-124. <https://doi.org/10.1111/jcms.13539>
- Jafari Far, A., & Khani, M. (2021). Competition of Great Powers in the South Caucasus Region. *Strategic Environmental Studies Quarterly*, 5(3), 43-64.
- Japaridze, T., & Roubanis, I. (2013). Tbilisi's Relevance to Washington: What Is, Where Is, and What Can Be. *American Foreign Policy Interests*, 35(5), 272-282. <https://doi.org/10.1080/10803920.2013.838861>
- Karpenko, N., & Tkach, I. (2020). Geopolitical perspectives of the triangle "Kyiv-Minsk-Nur-Sultan", situated on the Chinese "Silk Road" under the "American umbrella". *Political Science and Security Studies Journal*, 1(1), 55-60.
- Meyssignac, B., Guillaume-Castel, R., Roca, R., & Niculescu, G. V. (2023). Revisiting the global energy budget dynamics with a multivariate Earth energy balance model to account for the warming pattern effect The Geopolitics of Energy in the South Caucasus and the Prospects for Regional Energy Security Cooperation. *Journal of Climate*, 137, 51. <https://doi.org/10.1175/JCLI-D-22-0765.1>
- Mirashrafi, Kiani, & Shirkhani. (2018). Comparative Study of US and Russian Policies Towards Energy Security in the South Caucasus. *Quarterly Journal of International Relations Studies*, 11(43), 129-165.
- Montazemi, & Soleimani. (2011). Russia and Georgia: From Interactions to Tensions. *Quarterly Journal of International Relations Studies*, 4(14), 117-142.
- Saleh, S. S., Nasirov Khudam, E., Ibrahim, I., & Simons, G. (2021). South caucasus and a 'New Great Game': the communication of competition in securitised international relations. *Journal of Contemporary European*, 29(2), 282-294. <https://doi.org/10.1080/14782804.2020.1826914>
- Sari, D. N., Syaharuddin, S., Handy, M. R. N., Rajiani, I., & Subiyakto, B. (2022). The Spirit of Nationalism of the Banjar People on the Proclamation of 17th May 1949. *The Kalimantan Social Studies Journal*, 4(1), 9-17. <https://doi.org/10.20527/kss.v4i1.4970>
- Schmidt-Felzmann, A. (2019). *Between geopolitics and market rules: the EU's Energy interdependence with Russia*. Post-Crimea Shift in EU-Russia Relations: From Fostering Interdependence to Managing Vulnerabilities.
- Taheri, A., & Farhmand, B. (2015). The Role of Interaction and Confrontation between US and Russian Foreign Policies in the Development of the South Caucasus Region: A Case Study of Energy □. *Specialized Quarterly Journal of Political Science*, 10(29), 139-181.
- Yazdani, A. A., Aeinvand, H., & Bagheri Ajieh, A. (2017). The Role of America and Russia in the Geopolitical Crises of Georgia and Ukraine. *World Politics*, 5(4), 259-261.